

Kohtulahendite kogumik

KOHTUJURISTI ETTEPANEK
GIOVANNI PITRUZZELLA
esitatud 6. oktoobril 2021¹

Kohtuasi C-290/20

**AS „Latvijas Gāze“,
menetluses osalesid:**

**Latvijas Republikas Saeima,
Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisija**

(eelotsusetaotlus, mille on esitanud Satversmes tiesa (Läti Vabariigi konstitutsioonikohus))

Eelotsusetaotlus – Maagaasi siseturg – Maagaasiülekandevõrk ja maagaasijaotusvõrk –
Lõpptarbijate maagaasiülekandevõrguga otse liitumise võimalus

1. Kas selleks, et tagada tõhus siseturg, mis võimaldab maagaasi müüa võrdsetel tingimustel ilma diskrimineerimata ja mis tagab kolmandatele isikutele majanduslikult mõistliku ning tõhusa juurdepääsu maagaasivõrgule, on vaja, et liikmesriigid võtaksid vastu õigusnormid, mis lubavad kõikidel lõpptarbijatel valida, millist liiki võrguga liituda: ülekande- või jaotusvõrguga? Kas maagaasiülekandevõrguga on lubatud liituda ainult lõpptarbijatel, kes ei ole kodutarbijad? Kas direktiiviga 2009/73² on kooskõlas riigisisene õigusnorm, mis lubab lõpptarbijatel liituda ülekandevõrguga?
2. Sellised on sisuliselt küsimused, mis on esitatud käesolevas menetluses käsitleavas Satversmes tiesa (Läti Vabariigi konstitutsioonikohus) eelotsusetaotluses ning mis annavad Euroopa Kohtule võimaluse põhjalikumalt süveneda maagaasiülekandevõrgu ja maagaasijaotusvõrgu teemasse direktiivi 2009/73 seisukohalt, pidades eeskätt silmas lõpptarbijate maagaasiülekandevõrguga otse liitumise võimalust.
3. Käesolevas ettepanekus selgitan põhjuseid, miks ma olen seisukohal, et direktiiv 2009/73 näeb liikmesriikidele ette kohustused ainult kolmandate isikute maagaasiülekandevõrgule ja -jaotusvõrgule juurdepääsu osas, jättes liikmesriikidele võimaluse suunata kasutajaid teatavat liiki võrku, järgides mittediskrimineerimise põhimõtet ning võttes aluseks objektiivsed kaalutlused, nagu võrgu turvalisus ja tehnilised omadused.

¹ Algkeel: itaalia.

² Euroopa Parlamendi ja nõukogu 13. juuli 2009. aasta direktiiv 2009/73/EÜ, mis käsitleb maagaasi siseturu ühiseeskirju ning millega tunnistatakse kehtetuks direktiiv 2003/55/EÜ (ELT 2009, L 211, lk 94).

I. Õiguslik raamistik

A. Liidu õigus

4. Euroopa Liidu toimimise lepingu (ELTL) artikli 2 lõige 2 on sõnastatud järgmiselt:

„2. Kui aluslepingud annavad liidule teatud valdkonnas liikmesriikidega jagatud pädevuse, võivad nii liit kui ka liikmesriigid selles valdkonnas õiguslikult siduvaid akte menetleda ja vastu võtta. Liikmesriigid teostavad oma pädevust ainult niivõrd, kuivõrd liit ei ole oma pädevust teostanud. Liikmesriigid teostavad taas oma pädevust ainult niivõrd, kuivõrd liit on otsustanud oma pädevuse teostamise lõpetada“.

5. Euroopa Liidu toimimise lepingu (ELTL) artikli 4 lõike 2 punktid a ja i sätestavad:

„2. Liit ja liikmesriigid jagavad pädevust järgmistes põhivaldkondades:

a) siseturg;

[...]

i) energeetika;

[...]“.

6. Direktiivi 2009/73/EÜ põhjenduste 1, 3, 6, 8 ja 48 kohaselt:

„(1) Ühenduses alates 1999. aastast järk-järgult välja kujundatud maagaasi siseturu eesmärk on pakkuda kõikidele Euroopa Liidu tarbijatele – nii kodanikele kui ka ettevõtjatele – tõelist valikuvõimalust, uusi ettevõtlusvõimalusi ja rohkem piiriülest kaubandust, et saavutada tõhususe kasv, konkurentsivõimelised hinnad ja kõrgemad teenindusstandardid ning toetada varustuskindlust ja säästlikkust.

(3) Liidu kodanikele asutamislepinguga tagatud vabadused – muu hulgas kaupade vaba liikumine, asutamisevabadus ja teenuste osutamise vabadus – on saavutatavad üksnes täiesti avatud turul, kus kõik tarbijad saavad vabalt valida tarnijaid ja kõik tarnijad saavad vabalt teenindada oma tarbijaid.

(6) Kui võrke ei eraldata tegelikult tootmis- ja tarnetegevustest („tegelik eraldamine“), on oht, et võrke mitte üksnes ei kasutata diskrimineerival viisil, vaid vertikaalselt integreeritud ettevõtjatel puudub ka stiimul oma võrkudesse piisavalt investeerida.

(8) Tõhusa eraldamise tagab üksnes see, kui kaotatakse vertikaalselt integreeritud ettevõtjate motivatsioon diskrimineerida konkurente võrgule juurdepääsul ja investeerimisel. Omandisuhete eraldamine ehk võrgu omaniku määramine võrguhalduriks ja tema sõltumatus ükskõik millistest tarne- ja tootmishuvidest, on tõhus ja kindel viis lahendada huvide konflikti ja tagada varustuskindlus. Seetõttu märkis Euroopa Parlament oma 10. juuli 2007. aasta resolutsioonis gaasi ja elektri siseturu väljavaadete kohta, [...] et ülekande omandisuhete eraldamine on kõige tõhusam vahend, et edendada investeringuid infrastruktuuri mittediskrimineerival viisil, uute turulesisenejate õiglast juurdepääsu võrgule ning turu läbipaistvust. Omandisuhete eraldamise tingimustes peaksid liikmesriigid seoses

sellega tagama, et samal isikul või samadel isikutel ei ole õigust kontrollida tootmise või tarnimisega tegelevaid ettevõtjaid ning kontrollida samal ajal mõnd ülekandesüsteemi haldurit või ülekandesüsteemi või teostada selle suhtes mis tahes õigusi. Ülekandesüsteemi või ülekandesüsteemi halduri kontrollimise õigus peaks, vastupidi, välistama võimaluse kontrollida tootmise või tarnimisega tegelevaid ettevõtjaid või teostada nende suhtes mis tahes õigusi. Nendes piirides peaks tootmise või tarnimisega tegeleval ettevõtjal olema võimalik omada vähemusosalust ülekandesüsteemi halduris või ülekandesüsteemis.

- (48) Direktiivi keskmes peaksid olema tarbijate huvid ning maagaasiettevõtjate keskseks kohustuseks peaks olema teenuse kvaliteet. Kehtivaid tarbijaõigusi on vaja tugevdada, need õigused tuleb tagada ja nad peaksid olema läbipaistvamad. Tarbijakaitse peaks tagama, et kõik tarbijad laiemas ühenduse mastaabis saavad kasu konkurentsile rajatud turust. Tarbijaõiguste järgimist peaksid tagama liikmesriigid või reguleerivad asutused, kui liikmesriik on nii sätestanud.“

7. Direktiivi 2009/73 artikli 2 kohaselt:

„Käesolevas direktiivis kasutatakse järgmisi mõisteid:

[...]

- 3) „ülekanne“ – maagaasi transportimine, välja arvatud tarnimine, torustiku kaudu, mis koosneb peamiselt kõrgsurvetorudest, mis ei ole tootmisetapi torustik ega kõrgsurvetorustiku osa, mida kasutatakse maagaasi kohalikuks jaotamiseks;

[...]

- 5) „jaotamine“ – maagaasi transportimine kohalike või piirkondlike torustike kaudu tarbijatele, välja arvatud tarnimine;

[...]

- 24) „tarbija“ – maagaasi hulgimüüja või lõpptarbija ja maagaasi ostev maagaasiettevõtja;

- 25) „kodutarbija“ – tarbija, kes ostab maagaasi oma majapidamise tarbeks;

- 26) „mitte-kodutarbija“ – tarbija, kes ostab maagaasi, et tarvitada seda väljaspool oma majapidamist;

- 27) „lõpptarbija“ – tarbija, kes ostab maagaasi oma tarbeks;

[...]“.

8. Direktiivi 2009/73 artikli 9 „Ülekandesüsteemide ja ülekandesüsteemi haldurite eraldamine“ kohaselt:

„1. Liikmesriigid tagavad, et alates 3. märtsist 2012:

- a) tegutsevad kõik ülekandesüsteemi omavad ettevõtjad ülekandesüsteemi halduritena;

b) sama isik või samad isikud ei või:

- i) otseselt ega kaudselt kontrollida tootmise või tarnimisega seotud ülesandeid täitvat ettevõtjat ning otseselt ega kaudselt kontrollida ülekandesüsteemi haldurit või ülekandesüsteemi, või teostada nende üle mis tahes õigusi, ega
- ii) otseselt ega kaudselt kontrollida ülekandesüsteemi haldurit või ülekandesüsteemi ning otseselt või kaudse[1]t kontrollida tootmise või tarnimisega seotud ülesandeid täitvat ettevõtjat, või teostada selle üle mis tahes õigusi;

[...]

8. Kui 3. septembril 2009 kuulus ülekandesüsteem vertikaalselt integreeritud ettevõtjale, võib liikmesriik otsustada lõiget 1 mitte kohaldada. [...] Sellisel juhul asjaomane liikmesriik kas

a) määrab sõltumatu süsteemihalduri vastavalt artiklile 14 või

b) järgib IV peatüki sätteid.“

9. Selle direktiivi artiklis 23 „Volitused teha otsuseid gaasihoidlate, veeldatud maagaasi taasgaasistamisrajatiste ja tööstustarbijate ülekandesüsteemi ühendamise kohta“ on sätestatud:

„1. Ülekandesüsteemi haldurid peavad kehtestama ja avaldama selged ja tõhusad menetlused gaasihoidlate, veeldatud maagaasi taasgaasistamisrajatiste ja tööstustarbijate mittediskrimineerivaks ülekandesüsteemi ühendamiseks ning asjaomased tariifid. Menetlused esitatakse heakskiitmiseks reguleerivale asutusele.

2. Ülekandesüsteemi haldurid ei tohi keelduda uue gaasihoidla, veeldatud maagaasi taasgaasistamisrajatise või tööstustarbija võrku ühendamisest põhjendusega, et tulevikus võivad võrgu kasutatavad võimsused olla piiratud või et vajaliku võimsuse suurendamisega seoses tekivad lisakulud. Ülekandesüsteemi haldur peab uue ühenduse jaoks tagama piisava sisse- ja väljavooluvõimsuse.“

10. Sama direktiivi artiklis 32 „Kolmandate isikute juurdepääs“ on ette nähtud:

„Liikmesriigid tagavad, et rakendatakse ülekande- ja jaotussüsteemidele ning maagaasi veeldusjaamadele kolmandate isikute juurdepääsu süsteem, mis põhineb kõigile vabatarbijatele, sealhulgas tarneettevõtjatele kohaldatavatel avaldatud tariifidel ning mida kohaldatakse objektiivselt ja võrgukasutajate vahel vahet tegemata. Liikmesriigid tagavad, et artikli 39 lõikes 1 osutatud reguleeriv asutus kiidab nimetatud tariifid või nende arvutamise aluseks oleva meetodika heaks enne nende jõustumist vastavalt artiklile 41 ning et need tariifid ja meetodika, kui heaks kiidetakse üksnes meetodika, avaldatakse enne nende jõustumist.“

B. Läti õigus

11. Läti 3. septembri 1998. aasta energiaseaduse (Enerģētikas likums, *Latvijas Vēstnesis*, 1998, nr 273/275) § 84¹ lõige 1.

II. Asjaolud, menetlus põhikohtuasjas ja eelotsuse küsimused

12. AS „Latvijas Gāze“ (edaspidi „kaebaja põhikohtuasjas“) on vertikaalselt integreeritud maagaasiettevõtja, kes tegeleb Lätis maagaasi ülekandmise, jaotamise, turustamise, ostu ja ladustamisega.

13. Enne maagaasituru liberaliseerimise protsessi Lätis, st kuni 3. aprillini 2017, oli kaebaja põhikohtuasjas ainus Läti turul tegutsev maagaasiettevõtja.

14. Pärast seda kuupäeva loodi selle põhikohtuasja kaebajast eraldamise teel aktsiaselts Conexus Baltic Grid, kellele kanti üle üleriigiline maagaasiülekande taristu ja ühtne maagaasiülekandevõrk. Kaebaja põhikohtuasjas ei ole selle aktsiaseltsi aktsionär.

15. Kaebajast põhikohtuasjas eraldiseisva tütarettevõtjana asutati aktsiaselts Gaso, kes osutab litsentsi alusel Läti territooriumil maagaasi jaotamise teenust. Kaebaja põhikohtuasjas on selle aktsiaseltsi ainuaktsionär ja vastavalt litsentsile on aktsiaselts Gaso Lätis ainus maagaasijaotusvõrgu haldur, kes tagab maagaasi tarnimise ülekandevõrgust lõpptarbijatele.

16. Läti õiguses lisati energiaseaduse § 84¹ sellesse seadusesse 2016. aasta muudatustega, mis olid vajalikud eelkõige direktiivi 2009/73, mis käsitleb maagaasi siseturu ühiseeskirju ning millega tunnistatakse kehtetuks direktiiv 2003/55/EÜ, sätete rakendamiseks.

17. Läti õigusnormis on ette nähtud, et avalike teenuste reguleeriv komisjon (edaspidi „Läti reguleeriv asutus“), st Läti reguleeriv asutus direktiivi 2009/73 tähenduses, kiidab heaks maagaasiülekandevõrgu ja maagaasijaotusvõrgu halduri kehtestatud maagaasiülekandevõrku ning maagaasijaotusvõrku ühendamise eeskirjad.

18. 18. aprillil 2019 võttis Läti reguleeriv asutus vastu otsuse nr 1/7,³ milles on muu hulgas ette nähtud, et iga maagaasikasutaja võib liituda maagaasiülekandevõrguga ilma jaotusvõrgu halduri vahenduseeta.

19. Kaebaja põhikohtuasjas leiab, et Läti reguleerival asutusel ei ole lubatud võtta vastu sellist otsust, mis võimaldab kõigil maagaasi lõppkasutajatel maagaasijaotussüsteemi ühendusest loobuda ja liituda otse maagaasiülekandesüsteemiga. Kaebaja põhikohtuasjas väidab, et lõppkasutaja peab maagaasivõrguga liituma läbi maagaasijaotusvõrgu, mille operaator on maagaasijaotusvõrgu haldur.

20. Läti reguleeriv asutus leiab aga, et liikmesriigid peavad tagama tarbijate rajatiste ühendamise maagaasiülekandevõrku nende vahel vahet tegemata. Läti reguleeriva asutuse arvates ei ole riigisisestes õigusnormides ega direktiivis 2009/73 ette nähtud võimalust piirata maagaasikasutajate õigust liituda otse maagaasiülekandevõrguga.

21. Kaebaja põhikohtuasjas esitas võimaliku rahalise kaotuse ja litsentsist tulenevate õiguste väidetava rikkumise tõttu Satversmes tiesale (konstitutsioonikohus) kaebuse põhiseaduslikkuse järelevalve küsimuses, leides ühelt poolt, et otsus nr 1/7 on Läti põhiseaduse ja energiaseadusega

³ Avalike teenuste reguleeriva komisjoni nõukogu 18. aprilli 2019. aasta otsus nr 1/7 „Maagaasiülekandevõrku ühendamise eeskirjad biometaanitootjatele, veeldatud maagaasi võrgu halduritele ja maagaasikasutajatele“ („Dabagāzes pārvades sistēmas pieslēguma noteikumi biometāna ražotājiem, sašķidrīnātās dabagāzes sistēmas operatoriem un dabagāzes lietotājiem“).

vastuolus, ja teiselt poolt, et ka energiaseaduse § 84¹ ise on põhiseadusega vastuolus. Samas kaebuses väitis kaebaja põhikohtuasjas samuti, et rikuti Euroopa õiguse energeetika valdkonna sätteid.

22. Selles olukorras peatas Satversmes tiesa (konstitutsioonikohus) menetluse ja esitas Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:

- „1. Kas direktiivi 2009/73/EÜ artiklit 23 ja artikli 32 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et liikmesriigid peavad võtma vastu õigusnormid, mille kohaselt ühelt poolt võivad kõik lõpptarbijad valida, millist liiki võrguga – ülekande- või jaotusvõrk – liituda, ja teiselt poolt on võrguhaldur kohustatud võimaldama neil liituda asjaomase võrguga?
2. Kas direktiivi 2009/73/EÜ artiklit 23 tuleb tõlgendada nii, et liikmesriigid on kohustatud võtma vastu õigusnormid, mille kohaselt on maagaasiülekandevõrguga lubatud liituda ainult lõpptarbijatel, kes ei ole kodutarbijad (st üksnes tööstustarbijatel)?
3. Kas direktiivi 2009/73/EÜ artiklit 23, eelkõige mõistet „uus tööstustarbija“, tuleb tõlgendada nii, et see artikkel paneb liikmesriikidele kohustuse kehtestada õigusnormid, mille kohaselt on lubatud maagaasiülekandevõrguga liituda ainult sellistel lõpptarbijatel, kes ei ole kodutarbijad (st ainult tööstustarbijatel), kes ei ole varem olnud jaotusvõrku ühendatud?
4. Kas direktiivi 2009/73/EÜ artikli 2 punkti 3 ja artiklit 23 tuleb tõlgendada nii, et nendega on vastuolus liikmesriigi õigusnormid, mille kohaselt hõlmab maagaasi ülekandmine maagaasi ülekandmist otse lõpptarbija maagaasitarnevõrku?“

III. Õiguslik analüüs

A. Maagaasi ja elektrienergia siseturgu käsitlevaid sätteid sisaldavate direktiivide 2009/73 ja 2009/72 (ühised) eesmärgid

23. Direktiiv 2009/72, mis käsitleb elektrienergia siseturu ühiseeskirju, ja direktiiv 2009/73, mis käsitleb maagaasi siseturu ühiseeskirju, on osa nn kolmandast energiapaketest ja nende ühine eesmärk on tagada tõhusa siseturu loomine selleks, et võimaldada müüa Euroopa Liidus elektrienergiat ning maagaasi võrdsetel tingimustel ilma diskrimineerimiseta ja piiranguteta, ning selleks, et tagada majanduslikult mõistlik ja tõhus juurdepääs elektri- ja maagaasivõrgule.

24. Maagaasi siseturg on korraldatud sarnaselt elektrienergia siseturuga ja selle tulemusel on nende kahe direktiivi asjaomastel sätetel sama sisu. Seega on Euroopa Kohtu praktika, mis käsitleb direktiivi 2009/72 tõlgendamist elektrienergia valdkonnas, osas, milles tõlgendatakse sama sisuga sätteid, minu arvates kohaldatav direktiivi 2009/73 sätete tõlgendamisele ja järelikult maagaasiturule.

25. Direktiivi 2009/73 põhjendustest 1, 3, 6 ja 8 ilmneb, et maagaasi siseturu eesmärk Euroopa Liidus on pakkuda kõikidele Euroopa Liidu tarbijatele, nii kodanikele kui ka ettevõtjatele, tegelikku valikuvõimalust.

26. Sellest aspektist pean vajalikuks enne selgitada Euroopa Liidu tarbijate valikuvõimaluse väljendi ulatust, mis on järgneva analüüsi jaoks otstarbekas. Ühelt poolt on direktiivis ette nähtud üldine maagaasivõrgule „juurdepääsemise“ õigus, mida mõistetakse kui õigust maagaasiga

varustamisele, mis hõlmab kvaliteeti, korrapärasust ja teenuse hinda. Teiselt poolt tagab direktiiv võrku „ühendamise“, mida mõistetakse tehnilises tähenduses ja mis puudutab füüsilist võrguga liitumist.⁴

27. Selles kontekstis kasutavad tarbijad – kas kodanikud või ettevõtjad – oma maagaasivõrgule juurdepääsemise õigust tarnija kaudu, kelle kõnealused tarbijad peavad saama vabalt valida. Selleks tuleb ka tarnijad ise asetada olukorda, kus nad saavad vabalt liituda maagaasivõrguga.⁵

28. Eelotsuse küsimuste analüüsis selgitan seda punkti põhjalikumalt, kuid märgin, et sellest tuleneb, et „juurdepääsemise õigus“ ja „ühendamisõigus“ ei lange omavahel täielikult kokku: esimesele ei saa piiranguid kehtestada – välja arvatud direktiivis endas ette nähtud erandid – ning see on antud igale Euroopa Liidu tarbijale täielikult ja välistavalt; kuna teine õigus puudutab võrguga liitumise tehnilist külge, on selle kohta liidu ja liikmesriikide õiguses sätestatud üksikasjalikud eeskirjad, mis võivad erineda iga liikmesriigi tehnilise olukorra ja energeetikapoliitika tõttu, kuid mis järgivad ilmselt liidu õiguse üldpõhimõtteid.

29. Enne direktiivi 2009/73 jõustumist ei olnud liikmesriikides õigusnorme, mis oleksid taganud mittediskrimineeriva juurdepääsu võrgule, ega riigisiseste reguleerivate asutuste kontrollitaset.

30. Nagu järgnevalt selgub, jäeti liikmesriikidele pärast direktiivi 2009/73 jõustumist liidu õiguses valik erinevate mudelite vahel, kuid nähti ette ülekande- ja jaotusvõrkude eraldamine tootmis- ning tarnetegevustest. Kui ülekande- ja jaotusvõrke ei eraldata tegelikult tootmis- ja tarnetegevustest, on nimelt oht, et võrke kasutatakse diskrimineerival viisil.

31. Diskrimineerimine võib aset leida näiteks siis, kui vertikaalselt integreeritud ettevõtja tegeleb samal ajal maagaasi tootmis- või tarnetegevusega ning haldab maagaasi ülekande- ja jaotusvõrku. Sellisel juhul ei tarvitse vertikaalselt integreeritud ettevõtjal olla huvi tagada võimalikele konkurentidele maagaasi tootmise ja tarne turul juurdepääs tema hallatavatele maagaasiülekandevõrkudele ning maagaasijaotusvõrkudele.

32. See takistaks aluslepingutega tagatud vabaduste kasutamist, sest kõikidel tarbijatel ei oleks võimalik vabalt valida tarnijat ja kõikidel tarnijatel ei oleks võimalik vabalt varustada oma tarbijaid.

33. Selles kontekstis on direktiivi 2009/73 eesmärk tagada maagaasi kasutajatele maagaasivõrgule juurdepääsemise õigus, jättes liikmesriikidele võimaluse otsustada, millist liiki võrguga kasutajad ühendatakse.

B. Kolm eraldamise mudelit ja hetkeolukord Lätis

34. Maagaasi käsitleva direktiivi uute sätetega kehtestati maagaasi ülekande- (*transmission*) ja tootmis- ning tarnetegevuse (*supply*) struktuuriline eraldamine. Nagu eespool märkisin, on nende sätete eesmärk kõrvaldada huvide konflikt ja tagada, et maagaasiülekandesüsteemi haldur (*transmission system operator*, TSO) teeb oma otsused iseseisvalt ega kohtle võrgukasutajaid diskrimineerivalt.⁶

⁴ Vt 9. oktoobri 2008. aasta kohtuotsus Sabatauskas jt (C-239/07, EU:C:2008:551, punktid 40–43 ja 47).

⁵ Vt 22. mai 2008. aasta kohtuotsus citiworks (C-439/06, EU:C:2008:298, punktid 43 ja 44).

⁶ Komisjoni 22. jaanuari 2010. aasta dokument „Interpretative note on Directive 2009/72/EC concerning common rules for the internal market in electricity and Directive 2009/73/EC concerning common rules for the internal market in natural gas: the unbundling regime“.

35. Direktiivi 2009/73 artikli 9 kohaselt võivad liikmesriigid valida kolme ülekandesüsteemide ja ülekandesüsteemi haldurite eraldamise (tootmis- ning tarnimisstruktuuridest) mudeli vahel:

- omandisuhete eraldamine (*ownership unbundling*);⁷
- sõltumatu süsteemihaldur (*independent system operator, ISO*);⁸
- sõltumatu ülekandesüsteemi haldur (*independent transmission operator, ITO*).⁹

36. Käesolevas kohtuasjas ei täpsustata eelotsusetaotluses sõnaselgelt Läti valitud mudelit.

37. Siiski ilmneb minu käsutuses olevast teabest,¹⁰ et Läti valis esimese mudeli, st omandisuhete eraldamise. Juba Euroopa Komisjoni 25. juuli 2018. aasta arvamuses „Latvia – Certifications of JSC Conexus Baltic Grid“¹¹ märgiti, et Conexus oli esitanud taotluse selleks, et sertifitseeritaks omandisuhete eraldamise mudel.¹²

38. Selle mudeli kasuks otsustamise korral tegutseb iga ülekandesüsteemi omanik ülekandesüsteemi haldurina. Seetõttu ei või ta samal ajal kontrollida ega omada mis tahes hääleõigust tootmis- või tarnetegevuste suhtes. Ilmselgelt ei või sama ettevõtja kontrollida tootmis- või tarnetegevust ja kontrollida samal ajal ülekandesüsteemi haldurit ega omada selles hääleõigust.¹³

39. Täpsustades, millised olid selle arvamuse järelmeetmed, kinnitavad Läti valitsus ja Euroopa Komisjon, et Läti reguleeriv asutus võttis vastu otsuse, milles tuvastati, et olid täidetud nõuded Conexus Baltic Gridi sertifitseerimiseks omandisuhete eraldamise alusel.¹⁴

C. Eelotsuse küsimused

40. Eelotsuse küsimused võib kokku võtta järgmiselt: esiteks küsib eelotsusetaotluse esitanud kohus, kas direktiivi 2009/73 artiklit 23 ja artikli 32 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et need panevad kohustuse kehtestada selline riigisisene õigusnorm nagu otsus nr 1/7, mille kohaselt ühelt poolt võivad kõik lõpptarbijad valida, millist liiki võrguga – ülekande- või jaotusvõrk – liituda, ja mis kohustab teiselt poolt võrguhaldurit ühendama kõik tarbijad asjaomase võrguga (esimene küsimus). Teiseks, kas direktiivi 2009/73 artiklit 23 tuleb tõlgendada nii, et riigisisese õigusnormid peavad lubama maagaasiülekandevõrguga liituda vaid teatud liiki tarbijatel (teine ja

⁷ Direktiivi 2009/73 artikli 9 lõige 1.

⁸ Direktiivi 2009/73 artikli 9 lõike 8 punkt a.

⁹ Direktiivi 2009/73 artikli 9 lõike 8 punkt b.

¹⁰ Vt komisjoni 25. mai 2021. aasta dokument „Vastused Euroopa Kohtu küsimustele“, lk 5, ja Läti Vabariigi 25. mai 2021. aasta dokument „Vastused Euroopa Kohtu küsimustele“, lk 5.

¹¹ Komisjoni 25. juuli 2018. aasta arvamus määruse (EÜ) nr 715/2009 artikli 3 lõike 1 ja direktiivi 2009/73/EÜ artikli 10 lõike 6 alusel „Latvia – Certifications of JSC Conexus Baltic Grid“, C(2018) 5060 (final).

¹² Komisjon järeldab aga samas dokumendis, et JSC Gazpromi ja Margarita Gas I S.a.r.li osalus ettevõtjas JSC Conexus Baltic Grid on vastuolus direktiivi 2009/73 artikli 9 lõike 1 nõuetega.

¹³ Bel, Nicolaas, ja Vermeeren, Ruben, „Unbundling in the EU Energy Sector – The Commission’s Practice in Assessing the Independence of Transmission System Operators for Electricity and Gas“, *European Energy & Law Report X* (Martha M. Roggenkamp, Henrik Bjernebye, eds.), lk 49.

¹⁴ Vastustes Euroopa Liidu Kohtu esitatud küsimustele kinnitas Läti valitsus, et pärast komisjoni 25. juuni 2018. aasta arvamust andis Läti energeetikat reguleeriv asutus AS Conexus Baltic Gridile ülesande tagada, et AS Gazprom ei saa alates 1. jaanuarist 2020 AS Conexus Baltic Gridi otseselt või kaudselt kontrollida, ja lahendada võimalik huvide konflikt, mis tekkis Margarita Gas I ja Margarita Gas II samaaegse osaluse tõttu nii ettevõtjas JSC Conexus Baltic Grid kui ka ASis „Latvijas Gāze“. Selle tulemusel müüsid Margarita ja Gazprom 21. juulil 2020 kõik oma Conexus Baltic Gridi aktsiad.

kolmas küsimus). Kolmandaks, kui esimesele küsimusele vastatakse eitavalt, küsib eelotsusetaotluse esitanud kohus, kas kõnealuse direktiivi artikli 2 punkti 3 ja artiklit 23 tuleb tõlgendada nii, et liikmesriigi sellised õigusnormid on nendega vastuolus (neljas küsimus).

41. Kokkuvõttes on direktiivi 2009/73 artikli 2 punktis 3 määratletud mõiste „ülekanne“ kui maagaasi transportimine, välja arvatud tarnimine, torustiku kaudu, mis ei ole kõrgsurvetorustiku osa, mida kasutatakse maagaasi kohalikuks jaotamiseks.

42. Direktiivi 2009/73 artikkel 23 käsitleb aga tööstustarbijate ülekandesüsteemi ühendamist, sätestades, et ülekandesüsteemi haldurid ei tohi keelduda uue tööstustarbija võrku ühendamisest põhjendusega, et tulevikus võivad võrgu kasutatavad võimsused olla piiratud või et vajaliku võimsuse suurendamisega seoses tekivad lisakulud.

43. Direktiivi 2009/73 artikli 32 lõikes 1 on ette nähtud, et liikmesriigid tagavad, et rakendatakse kolmandate isikute ülekande- ja jaotussüsteemidele juurdepääsu süsteem, mis põhineb kõigile vabatarbijatele, sealhulgas tarneettevõtjatele kohaldatavatel avaldatud tariifidel ning mida kohaldatakse objektiivselt ja võrgukasutajate vahel vahet tegemata.

1. Sissejuhatavad tähelepanekud ja poolte seisukohad

44. Sissejuhatavalt tuleb märkida, et nagu viitasid kaebaja põhikohtuasjas, Läti reguleeriv asutus, komisjon, Soome ja Poola valitsus,¹⁵ piisab asjaolust, et direktiivi 2009/73 IV peatüki pealkiri on „Sõltumatu ülekandesüsteemi haldur“, et kinnitada, et artikkel 23 – mida see peatükk sisaldab – on kohaldatav üksnes juhul, kui liikmesriik on valinud kolmanda eraldamise mudeli, st sõltumatu ülekandesüsteemi halduri mudeli.

45. Seda tõlgendust kinnitab direktiivi 2009/73 põhjendus 16, mille kohaselt tuleks sõltumatu süsteemihalduri (teine mudel) või sõltumatu ülekandesüsteemi halduri (kolmas mudel) puhul lahenduste täielik tõhusus tagada „konkreetsete lisaeeskirjadega“. Viimased on sätestatud direktiivi 2009/73 artikli 9 lõike 8 punktis b, milles viidatakse sõnaselgelt IV peatüki sätetele. See lähenemisviis vastab esimese eraldamise mudeli laadile, mis, nähes ette ülekandetegevuse struktuurilise eraldamise tootmis- või tarnetegevustest, nõuab ülejäänud kahe eraldamise mudeliga võrreldes vähem kontrolli ja näeb nii ülekandesüsteemi haldurile kui ka riigisisestele reguleerivatele asutustele ette vähem kohustusi.

46. Lisaks sellele oli Euroopa Kohtul juba võimalus otsustada, et „konkreetsed lisaeeskirju“ ei kohaldata, kui liikmesriik valib esimese eraldamise mudeli.¹⁶

47. Samuti, nagu kinnitab komisjon oma tõlgendavas teatises,¹⁷ tuleb hetkest, mil liikmesriik on konkreetse eraldamise mudeli valinud, täita kõik valitud mudeli kriteeriumid. Lubatud ei ole erinevate mudelite kriteeriumide kombineerimine selleks, et luua uus eraldamise mudel, mida ei ole direktiivis ette nähtud. Ainus erand on sätestatud artikli 9 lõikes 9, milles on ette nähtud, et

¹⁵ Vt Poola valitsuse kirjalikud seisukohad, punkt 8, Soome valitsuse kirjalikud seisukohad, punkt 14, põhikohtuasja kaebaja 5. juuni 2021. aasta dokument „Vastused Euroopa Kohtu küsimustele“, lk 4 ja 11, Läti reguleeriva asutuse 21. mai 2021. aasta dokument „Vastused Euroopa Kohtu küsimustele“ ning Euroopa Komisjoni 25. mai 2021. aasta dokument „Vastused Euroopa Kohtu küsimustele“.

¹⁶ Vt 26. oktoobri 2017. aasta kohtuotsus *Balgarska energiya bursa* (C-347/16, EU:C:2017:816, punkt 33), 3. detsembri 2020. aasta kohtuotsus komisjon vs. Belgia (elektrienergia ja maagaasi turud) (C-767/19, EU:C:2020:984, punkt 48) ja kohtujurist Pitruzzella poolt kohtuasjas komisjon vs. Saksamaa (direktiivide 2009/72 ja 2009/73 ülevõtmine) (C-718/18, EU:C:2021:20) esitatud ettepaneku punkt 38.

¹⁷ Komisjoni 22. jaanuari 2010. aasta dokument „Interpretative note on Directive 2009/72/EC concerning common rules for the internal market in electricity and Directive 2009/73/EC concerning common rules for the internal market in natural gas: the unbundling regime“, lk 5 ja 6.

liikmesriik võib otsustada artikli 9 lõiget 1 (esimene eraldamise mudel) mitte kohaldada üksnes juhul, kui ülekandesüsteem kuulub vertikaalselt integreeritud ettevõtjale ning kui on olemas kord, mis tagab ülekandesüsteemi halduri suurema sõltumatusena kui IV peatüki konkreetsed sätted (artiklid 17–23), mis on kohaldatavad kolmandale eraldamise mudelile.

48. Kõigi eelnevate kaalutluste põhjal pean õigeks tõlgendust, mille andis oma seisukohtades enamik menetlusse astujaid (kaebaja põhikohtuasjas, Läti reguleeriv asutus, komisjon, Soome ja Poola valitsus) ning mille kohaselt ei ole artikkel 23 kohaldatav sellises olukorras nagu põhikohtuasjas, kuna Läti on valinud esimese eraldamise mudeli, st omandisuhete eraldamise, millele kohaldatakse üksnes direktiivi 2009/73 artikli 9 lõiget 1.

49. Igal juhul tundub mulle kohane anda tõlgendus analüüsitavatele sätetele, sealhulgas artiklile 23, arvestades, et selles osas on kohtuasja pooled lahknevatel seisukohtadel.

50. Ühest küljest leiab kaebaja põhikohtuasjas, et liidu seadusandja on sätestanud, et maagaasi tarbijatel on võrgule juurdepääsemise õigus, aga tema tahe ei olnud ühelgi juhul lubada lõpptarbijal ise valida, millist liiki maagaasivõrguga liituda, hoides nii kõrvale maagaasijaotussüsteemist ja selle haldurist. Kui jaotussüsteemi haldur ei ole aga võimeline tehnilistel või muud liiki või mis tahes objektiivsetel põhjustel osutama maagaasi jaotamise teenuseid, võidakse liikmesriigi riigisisestes õigusnormides samuti ette näha võimalus, et tarbijad liituvad otse ülekandevõrgu halduriga.

51. Seega on direktiivi 2009/73 artikkel 23 kohaldatav vaid maagaasi tarbijate konkreetsele rühmale ehk „uutele tööstustarbijatele“, st tööstustarbijatele, kes ei ole varem olnud ühendatud maagaasivarustusvõrguga tervikuna, ei ülekande- ega jaotusvõrguga.

52. Poola valitsus ja komisjon väidavad, et liikmesriikidel ei ole kohustust tagada kõikide kasutajate ühendamine. Siiski ei ole liikmesriikidele põhimõtteliselt keelatud võimalust võtta vastu riigisiseseid õigusnormid, mis lubavad lõpptarbijatel ülekande- või jaotusvõrkudega liituda objektiivse kriteeriumi, näiteks ühendamisvõimsuse alusel. Ülekandesüsteemiga ühinemise võimaluse piiramine teatavate tarbijate liikidega ei ole mittediskrimineerimise kohustusega vastuolus, kuna see erand on põhjendatud objektiivsete tehniliste ohutuseeskirjadega.

53. Selle kohta tuleb Läti reguleeriv asutus meelde, et liitumiskulud, mille lõpptarbijaja peab ise tasuma, et ülekandesüsteemiga liituda, võivad olla märkimisväärselt suuremad kui need, mis tasutakse jaotussüsteemiga liitumiseks. Seega ei ole põhjust kehtestada piiranguid lõpptarbijate, näiteks kodutarbijate ülekandevõrguga ühendamisele, arvestades, et liitumiskulud on selle lõpptarbijaja saadava kasuga võrreldes ebaproportsionaalsed. Teisisõnu ei tarvitse lõpptarbijal olla põhjust ülekandesüsteemiga liitumiseks, kui ta saab jaotussüsteemist piisavas koguses ja piisava survega maagaasi, lisaks märkimisväärselt madalama kuluga.

54. Läti reguleeriv asutus väidab komisjoniga nõustudes, et torustiku tehnilised omadused ja ülekande- ning jaotusvõrgu turvalise toimimise tingimused on objektiivsed kriteeriumid, mida tuleb arvestada, et suunata tarbijaid valima teatavat liiki võrku.

55. Teisest küljest väidab Läti valitsus, et direktiivi 2009/73 artiklis 23 on ette nähtud, et maagaasi tarbijatel on õigus kasutada maagaasi nii jaotusvõrgust kui ka maagaasiülekandevõrgust. Järelikult oleks maagaasi tarbijate eristamine liikide põhjal vastuolus direktiivis viidatud mittediskrimineerimise põhimõttega.

2. Esimene eelotsuse küsimus

56. Liikmesriigi kohus küsib esimese küsimusega, kas direktiivi 2009/73 artiklit 23 ja artikli 32 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et liikmesriigid peavad vastu võtma õigusnormid, mille kohaselt ühelt poolt võivad kõik lõpptarbijad valida, millist liiki võrguga – ülekande- või jaotusvõrk – liituda, ja teiselt poolt on võrguhaldur kohustatud võimaldama neil liituda valitud võrguga.

57. Esimesele eelotsuse küsimusele vastamiseks on vaja tulla tagasi *juurdepääsu ja ühendamise* vahelise erinevuse juurde, millele viitasin juba direktiivi 2009/73 eesmärkidele pühendatud punktis. See erinevus on oluline, et mõista ühelt poolt artikli 32 lõikes 1 kehtestatud kolmandate isikute juurdepääsu põhimõtte ulatust ja teiselt poolt direktiivi 2009/73 artiklis 23 sätestatud tööstustarbijate ülekandevõrguga ühendamist.

58. Nagu enne viitasin, tähistatakse mõistega „juurdepääs“ õigust kasutada maagaasisüsteemi. See-eest vastab mõiste „ühendamine“ võrguga füüsilisele liitumisele.

59. Euroopa Kohus on seda tõlgendust oma kohtupraktikas kinnitanud, väljendades kohtuotsuses Sabatauskas¹⁸ oma seisukohta kolmandate isikute juurdepääsu kohta elektrienergia siseturule.

60. Euroopa Kohus otsustas, et direktiivi 2003/54 artiklit 20¹⁹ tuleb tõlgendada nii, et see säte määrab kindlaks liikmesriikide kohustused vaid seoses kolmandate isikute juurdepääsuga elektrienergia edastus- ja jaotusvõrkudele, mitte seoses nende isikute ühendamise nimetatud võrkudesse, ning et nimetatud säte ei näe ette seda, et võrkudele juurdepääsu süsteem, mille liikmesriigid peavad looma, peaks võimaldama vabatarbijal oma äranägemisel valida, millisesse võrku ta soovib end ühendada. Kuigi Euroopa Kohus tunnustas liikmesriikide kaalutlusruumi võrgukasutajate seda või teist tüüpi võrku kasutama suunamisel, rõhutas ta, et seda peab tegema mittediskrimineerivatel alustel ja objektiivsetest kaalutlustest lähtudes.

61. Arvestades, et maagaasi siseturg on korraldatud elektrienergia siseturuga sarnaselt ja direktiivi 2009/73 artikli 32 lõige 1 on sõnastatud direktiivi 2003/54 artikli 20 lõikega 1 sisuliselt samamoodi, võib järeldada, et direktiivi 2009/73 artikli 32 lõikes 1 määratletakse liikmesriikide kohustused vaid seoses kolmandate isikute juurdepääsuga maagaasi ülekande- ning jaotussüsteemidele, mitte seoses nende isikute nimetatud süsteemidesse ühendamise, ja et selles sättes ei ole ette nähtud, et võrkudele juurdepääsu süsteem, mille liikmesriigid peavad looma, peaks võimaldama lõpptarbijal oma äranägemisel valida, millisesse süsteemi ta soovib end ühendada. Oluline on, et liikmesriik teostab oma kaalutlusruumi võrgukasutajate seda või teist tüüpi võrku kasutama suunamisel mittediskrimineerivatel alustel ja objektiivsetest kaalutlustest lähtudes.

¹⁸ Vt 9. oktoobri 2008. aasta kohtuotsus Sabatauskas jt (C-239/07, EU:C:2008:551, punktid 45, 47 ja 49).

¹⁹ „1. Liikmesriigid tagavad, et rakendatakse kolmandate isikute edastus- ja jaotusvõrkudele juurdepääsu süsteemi, mis põhineb avaldatud, kõikide vabatarbijate suhtes kohaldatavatel tariifidel ning mida kohaldatakse objektiivselt ja võrgukasutajate vahel vahet tegemata. Liikmesriigid tagavad[, et] nimetatud tariifid või nende arvutamise aluseks olev meetoodika kiidetakse enne nende jõustumist heaks vastavalt artiklile 23 ning et need tariifid ja, kui heaks kiidetakse üksnes meetoodika, see meetoodika avaldatakse enne nende jõustumist. 2. Edastus- või jaotusvõrgu haldur võib keelduda juurdepääsu võimaldamast, kui tal puudub vajalik võimsus. Keeldumist tuleb nõuetekohaselt põhjendada, pidades eelkõige silmas artiklit 3. Vajadusel ning juurdepääsu võimaldamisest keeldumise korral tagavad liikmesriigid, et edastus- või jaotusvõrgu haldur annab asjakohast teavet meetmete kohta, mida oleks vaja võrgu tugevdamiseks. Isikult, kes teavet nõuab, võib võtta mõistlikku tasu, mis peegeldab teabe andmise kulusid.“

62. Asjaolu, et liidu seadusandja soovis määratleda liikmesriikide kohustused vaid seoses kolmandate isikute juurdepääsuga, mitte seoses nende isikute ühendamise, leiab kinnitust ka direktiivi 2009/73 artiklite 35 ja 36 sisus, milles on ette nähtud ammendavad juhud, mil maagaasiettevõtjad võivad keelduda kolmandatele isikutele võimaldamast võrgule juurdepääsu.

63. Direktiivis soovitakse tasakaalustada kahte huvi: võrgule vaba juurdepääsu tunnustamise huvi ja tõhusa energiapoliitika järgimise huvi. Seega ühelt poolt vajadust rakendada täielikult mittediskrimineerimise põhimõtet seoses kolmandatele isikute juurdepääsuga ja teiselt poolt vajadust näha sellest põhimõttest teatud juhtudel ette erandid, näiteks juhuks, kui rajatakse uut taristut.

64. Maagaasi valdkonnas näeb kolmandate isikute juurdepääsu põhimõtte taga peituv põhjendus ette, et potentsiaalsetel konkurentidel peab olema võimalik põhivõrkudega ühineda juhul, kui puuduvad mõistlikud alternatiivid. Seda põhimõtet kohaldatakse nii olemasolevatele kui ka uutele taristutele. Selle põhimõtte range kohaldamine võib viia aga moonutusteni: uue taristu rajamisega, eriti maagaasisektoris, kaasnevad märkimisväärsed kulud ja investorid nõuavad tagatist, et neil on võimalik oma investeeringud tagasi teenida. Seetõttu eelistavad nad sõlmida lepinguid, milles on ette nähtud ainuõiguslik kasutamine pika aja jooksul ja mis tagavad neile märkimisväärse tulu. Selliste ainuõiguslike lepingute üks negatiivne tagajärg väljendub potentsiaalsete konkurentide turulepääsu sulgemises ja seega tavapärase konkurentsiolekorra muutumise ohus. Kui aga kolmandate isikute vaba juurdepääsu põhimõte oleks liiga rangelt kohaldatav ka uute taristute rajamise korral, võiks see pärssida investorite huvi nende projektide rahastamise vastu, mille tulemusena ei suurendataks maagaasivõrgu võimsust ja kaasneb oht, et kaugemas perspektiivis kahjustatakse kogu sektorit.²⁰

65. Eelnevate kaalutluste põhjal on ilmne, et mittediskrimineerimise põhimõte, mis puudutab kolmandate isikute ülekande- ja jaotusvõrkudele juurdepääsu süsteemi rakendamist, ei ole absoluutne põhimõte. Samamoodi võivad ülekandesüsteemiga piiramatult ühinemise õigusel olla negatiivsed tagajärjed energiaturgudele ja see võib lõpuks kahjustada tarbijaid.

66. Nagu nähtub kohtuasjas Sabatauskas esitatud ettepanekust,²¹ ei saa välistada võimalust, et tarbija ühendatakse otse ülekandesüsteemi. See võimalus peab aga olema piiratud selliste objektiivsete kriteeriumidega nagu tarbimise maht või parameetrid.

67. Üldise huviga seotud põhjused osutavad järgmise piirangu kehtestamise kasuks: väiketarbijate ülekandevõrguga liitumise takistamine võib olla põhjendatud ülekande- ja jaotusvõrgu toimimise optimeerimise nõudega. Suure hulga väiketarbijate ülekandevõrguga ühendamise väljavoolupunktide mitmekordistamise kaudu võib avaldada negatiivset mõju võrgu toimimise turvalisusele ja töökindlusele. Teisalt vähendaks selline piirang ülekandevõrgu väljavoolupunkte ja suurendaks olemasolevate jaotustaristute kasutamist.

68. Samas võib jaotussüsteemidel puududa piisav tehniline võimsus, et rahuldada nõudlust märkimisväärselt suure maagaasikoguste järele suurte tarbijate poolt, kellel on vaja olla otse ühendatud ülekandevõrguga.

²⁰ Van der Vijver, Tjarda, „Commission Policy on Third-Party Access Exemption Requests for New Gas Infrastructure“, *European Energy Law Report VI* (Martha M. Roggenkamp, Ulf Hammer, eds.), lk 115.

²¹ Vt kohtujurist Kokott'i ettepanek kohtuasjas Sabatauskas jt (C-239/07, EU:C:2008:344, punktid 24–29 ja 44).

69. Siiski ei ole täielikult põhjendatud põhikohtuasja kaebaja mure, mille kohaselt lubavad riigisisised õigusnormid igal tarbijal otse liituda maagaasiülekandevõrguga. Nagu rõhutab komisjon,²² kui arvestada viidatud otsusega nr 1/7 kehtestatud tehnilisi nõudeid, on ülekandevõrguga ühinemine tegelikult võimalik vaid piiratud lõpptarbijate kategoorial.

70. Eelotsusetaotluse esitanud kohus peab igal juhul kontrollima, kas ülekandevõrguga otse liitumise õigus peab olema piiratud energiapoliitika või turvalisusega seotud põhjustel (et võrgukasutust optimeerida), tehnilistel põhjustel (arvestades eelkõige gaasisurvega seotud piiranguid) ja võrgu tõhususest tulenevatel põhjustel.²³

71. Need liitumiseeskirjad soodustavad konkurentsi maagaasitarne turul, kuna need võimaldavad tarbijatel võimsuse, vajaduste ja piirangute põhjal valida, millise võrguga liituda. Nii ajendatakse võrguhaldureid parandama oma rajatiste tõhusust ja toimimist, et muuta oma teenused tarbijatele atraktiivsemaks.

72. Seega tuleb eelotsusetaotluse esitanud kohtule vastata, et direktiivi 2009/73 artiklit 23 ja artikli 32 lõiget 1 ei tule tõlgendada nii, et liikmesriikidel on kohustus võtta vastu õigusnormid, mille kohaselt võivad kõik lõpptarbijad valida, millist liiki võrguga liituda, st kas liituda ülekandevõi jaotusvõrguga.

73. Direktiivi 2009/73 artikli 32 lõige 1 määrab nimelt kindlaks liikmesriikide kohustused seoses kolmandate isikute juurdepääsuga maagaasitarnevõrkudele, mitte seoses nende isikute ühendamiseга nimetatud võrkudesse, ning liikmesriigid säilitavad kaalutlusruumi võrgukasutajate seda või teist tüüpi võrku kasutama suunamisel, samas kui kohustused, mis on liikmesriikidele kehtestatud direktiivi artiklis 23 seoses tööstustarbijate maagaasiülekandesüsteemi ühendamiseга, viitavad ainult olukordadele, kus riigisisised õigusnormid suunavad teatavat liiki lõpptarbijat valima maagaasiülekandesüsteemi.

3. Teine ja kolmas eelotsuse küsimus

74. Teise ja kolmanda küsimusega küsib eelotsusetaotluse esitanud kohus, kas direktiivi 2009/73 artiklit 23 tuleb tõlgendada nii, et liikmesriigid on kohustatud võtma vastu õigusnormid, mille kohaselt on maagaasiülekandevõrguga lubatud liituda ainult mittekodutarbijatest lõpptarbijatel. Eelkõige kattub eelotsusetaotluse esitanud kohtu teise küsimuse käsitluse kohaselt mittekodutarbijast lõpptarbijaga mõiste tööstustarbijaga mõistega. Kolmandas küsimuses peab eelotsusetaotluse esitanud kohus mittekodutarbijast lõpptarbijaks „ uut tööstustarbijat“, st tööstustarbijat, kes ei ole varem olnud jaotusvõrku ühendatud.

75. Teisele ja kolmandale eelotsuse küsimusele vastamiseks on vaja lühidalt analüüsida, mis on direktiivis sätestatud seoses erinevate maagaasikasutajatega.

²² Vt komisjoni kirjalikud seisukohad, punkt 56.

²³ Vt selle kohta komisjoni kirjalikud seisukohad, punkt 68.

76. Direktiivis 2009/73 ei ole tööstustarbija mõistet täpsustatud ja seega on keeruline eristada selgelt nende tarbijate liiki, kellel on õigus olla ühendatud ülekandevõrku. Direktiivi 2009/73 artikli 2 punktis 24 viidatud tarbijate liikide²⁴ hulgast võib tööstustarbija mõiste alla arvata lõpptarbijad, kuna, nagu Poola valitsus märkis,²⁵ võib mõiste „tööstustarbija“ viidata isikutele, kes tarbivad maagaasi.

77. Nagu rõhutas aga Satversmes tiesa (konstitutsioonikohus), kuna direktiivi 2009/73 artikli 2 punktis 27 sätestatud lõpptarbija²⁶ võib olla nii kodutarbija kui ka mittekodutarbija, siis saab „tööstustarbija“ olla üksnes direktiivi artikli 2 punktis 26 sätestatud mittekodutarbija, st tarbija, kes ostab maagaasi, et tarvitada seda väljaspool oma majapidamist. „Uue tööstustarbijana“ tuleks käsitada tööstustarbijat, kes ei ole varem olnud ülekandevõrku ühendatud ja kes soovib, et ta ühendataks selle võrguga.

78. Direktiivi 2009/73 artikkel 23 käsitleb käesoleva kohtuasja jaoks asjaomases osas tööstustarbijate ülekandevõrguga ühendamist. Artikli 23 lõikes 1 on sätestatud mittediskrimineerimise põhimõtte seoses tööstustarbijatega, kes soovivad, et nad ühendataks ülekandesüsteemi. Lõikes 2 sätestatakse aga ainukesed kaks juhtu, kus uue tööstustarbija võrku ühendamise ei tohi keelduda: ühelt poolt põhjendusega, et tulevikus võivad võrgu kasutatavad võimsused olla piiratud, ja teiselt poolt põhjendusega, et vajaliku võimsuse suurendamisega seoses tekivad lisakulud. Viimasest sättest tuleneb, et kõigil muudel juhtudel võib ülekandesüsteemihaldur keelduda uut tööstustarbijat maagaasiülekandesüsteemi ühendamast.

79. Seega võib arvata, et direktiivi 2009/73 artiklist 23 tuleneb liikmesriikidele kohustus võtta vastu õigusnormid, mis võimaldavad „vähemalt“ uutel mittekodutarbijatel (tööstustarbijatel) otse liituda maagaasiülekandesüsteemiga.

80. Lisaks on uute tööstustarbijate ülekandevõrku ühendamine põhimõtteliselt võimalik, sest juhul kui see võimalus lihtsalt välistataks, kaotaks artikli 23 lõikes 2 ette nähtud kaitse oma tähenduse.

81. Selles mõttes ei saa direktiiv kohustada liikmesriike vastu võtma õigusnorme, milles on ette nähtud, et ühendatakse üksnes mittekodutarbijatest lõpptarbijad (kelle all peetakse silmas tööstustarbijat), kuna need õigusnormid oleksid vastuolus direktiivis kehtestatud mittediskrimineerimise põhimõttega. Sellest seisukohast ei tekiks uue tööstustarbija ülekandesüsteemi ühendamisele piiranguid, samas kui need piirangud tekiksid tööstustarbijale, kes on juba jaotusvõrguga ühendatud, kuid kes soovib, et ta ühendataks ülekandesüsteemiga.

82. Lisaks, nagu varem selgitasin, võib nii tööstustarbijate kui ka uute tööstustarbijate ülekandesüsteemiga ühendamise õigust piirata tehnilistel ja turvalisuse põhjustel ning seega võivad liikmesriigid selliseks ühendamiseks loa anda või selle andmisest keelduda, arvestades neid objektiivseid kriteeriume.

83. Lõpuks tuleb välja tuua Poola valitsuse esitatud tõlgendus, mille kohaselt ei ole kõnealuse direktiivi artikli 23 eesmärk kehtestada ammendav loetelu üksustest, kes võivad liituda ülekandevõrguga.

²⁴ Maagaasi hulгимүүija või lõpptarbija ja maagaasi ostev maagaasiettevõtja.

²⁵ Vt Poola valitsuse kirjalikud seisukohad, punkt 67. Tööstustarbija mõiste hõlmab tema arvates üksuseid, kes asetsevad tootmisjärgses ülekandevõrgus, mitte selle võrgu tootmisetapis.

²⁶ Tarbija, kes ostab maagaasi oma tarbeks.

84. Eelnevate kaalutluste põhjal tuleb eelotsusetaotluse esitanud kohtu teisele ja kolmandale eelotsuse küsimusele vastata nii, et direktiivi 2009/73 artiklit 23 tuleb tõlgendada nii, et liikmesriigid ei ole kohustatud võtma vastu õigusnorme, mille kohaselt võib ainult lõpptarbija – kellena käsitatakse nii „uut tööstustarbijat“ kui ka lihtsalt „tööstustarbijat“ – liituda maagaasiülekandevõrguga. Ühelt poolt ei kehtestata direktiivis 2009/73 kriteeriume „tööstustarbijate“ või „uute tööstustarbijate“ kategooria määratlemiseks ja teiselt poolt, nagu juba üldises analüüsis selgitasin ning neljanda eelotsuse küsimuse vastuses kordan, ei ole selle direktiiviga põhimõtteliselt ning teatavatel tingimustel vastuolus liikmesriigi õigusnormid, mille kohaselt maagaasi ülekande hõlmab maagaasi ülekannet otse kõikide kategooriate lõpptarbijate (ja seega mitte ainult „tööstustarbijale“ või „uuele tööstustarbijale“ vastavalt eelotsusetaotluse esitanud kohtu poolt sisustatud mõistetele) maagaasitarnevõrku.

4. Neljas küsimus

85. Neljanda küsimusega küsib eelotsusetaotluse esitanud kohus Euroopa Kohtult, kas direktiivi 2009/73 artikli 2 punkti 3 ja artiklit 23 tuleb tõlgendada nii, et nendega on vastuolus liikmesriigi õigusnormid, mille kohaselt hõlmab maagaasi ülekandmine maagaasi ülekandmist otse lõpptarbija maagaasitarnevõrku.

86. Et vastata eelotsusetaotluse esitanud kohtu neljandale küsimusele, on kasulik eristada erinevaid maagaasi puudutavaid mõisteid „ülekanne“, „jaotamine“ ja „tarnimine“.

87. Direktiivi 2009/73 artikli 2 punkti 3 kohaselt käsitatakse „ülekandena“ maagaasi transportimist, välja arvatud tarnimist, torustiku kaudu, mis koosneb peamiselt kõrgsurvetorudest, mis ei ole tootmisetapi torustik ega kõrgsurvetorustiku osa, mida kasutatakse maagaasi kohalikuks jaotamiseks; sama artikli punktis 5 määratletakse „jaotamine“ kui maagaasi transportimine kohalike või piirkondlike torustike kaudu tarbijatele, välja arvatud tarnimine; artikli 2 punkti 7 kohaselt käsitatakse „tarnimisena“ maagaasi, sealhulgas veeldatud maagaasi müüki, kaasa arvatud edasimüüki tarbijale.

88. Kui lugeda käsitletavaid sätteid, ei saa vaid mõiste „ülekanne“ määratlusest järeldada, et see välistab lõpptarbija ülekandevõrguga ühendamise võimaluse, kuna see mõiste hõlmab „maagaasi transportimist“ tarbijatele tarnimise eesmärgil. „Tarbijaks“ peetakse direktiivi 2009/73 artikli 2 punkti 24 kohaselt ka „lõpptarbijat“. Nagu ilmnes eelnenud analüüsist, hõlmab lõpptarbija mõiste omakorda ka tööstustarbijaid, kellele kuulub direktiivi 2009/73 artikli 23 alusel õigus mittediskrimineerivale ülekandesüsteemi ühendamisele.

89. Selle tõlgenduse õigsust kinnitab Euroopa Kohtu praktika, mis käsitleb elektrienergiat.²⁷ Direktiiv 2003/54 sisaldas elektrienergia edastamise mõistet, mis vastab maagaasi ülekande mõistele. See mõiste võeti direktiivi 2009/72 artikli 2 punkti 3 muudatusteta üle ja selles on ette nähtud, et „edastamine“ on „elektrienergia transport vastastikku seotud ülikõrgepinge- ja kõrgepingevõrkudes, mille eesmärk on edastada see lõpptarbijatele või jaotajatele, kuid mitte tarnimine“. Kuna Euroopa Kohus tunnustas kohtuotsuses Sabatauskas lõpptarbijate võimalust liituda elektrienergiaedastusvõrguga, tuleb seda võimalust tunnustada ka maagaasi ülekande valdkonnas.

²⁷ Vt 9. oktoobri 2008. aasta kohtuotsus Sabatauskas jt (C-239/07, EU:C:2008:551).

90. Tuleb meenutada, et kohtuasjas Sabatauskas „kohustasid“ riigisisised õigusnormid tarbijat teatavatel tingimustel liituma ülekandesüsteemiga. Käesolevas kohtuasjas on aga riigisisese õigusnormi kohaselt „lubatud“ ülekandevõrguga liituda põhimõttelistelt kõikidel tarbijatel. Seega oleks kohane, et ka Läti õigusnormides nähtaks üksikasjalikult ette objektiivsed ja mittediskrimineerivad kriteeriumid, mis võimaldavad liituda ülekandesüsteemiga. Lisaks võivad liikmesriigid energiapoliitilise valikuna ette näha just objektiivsete tingimuste täitmise selleks, et mis tahes lõpptarbija saaks liituda ülekandevõrguga.

91. Veel oli mul võimalus juba kohtuasjas Elektrorazpredelenie Yug esitatud ettepanekus märkida – ja Euroopa Kohus kinnitas seda seisukohta oma kohtuotsuses –, et üks kriteeriumeid, mille alusel eristada edastamistegevusi jaotustegevustest, on tarbijate liik, kellele elektrit edastatakse (ja seega üle kantakse).²⁸ Direktiivi 2009/72 artikli 2 punktis 3 sätestatud analoogse edastamise mõiste põhjal ei ole seega vähimatki kahtlust, et ülekande mõiste hõlmab ka maagaasi ülekandmist lõpptarbija.

92. Veel kinnitab tõlgendust, mille kohaselt hõlmab maagaasi ülekandmise mõiste maagaasi ülekandmist otse lõpptarbija maagaasitarnevõrku, asjaolu, et direktiiv 2009/73 käsitleb ülekandesüsteemi haldurite kohustusi tarbijate, kaasa arvatud lõpptarbijate suhtes. Vastasel juhul oleksid need kohustused üksnes jaotussüsteemi haldurite ees.

93. Nagu Poola valitsus rõhutas,²⁹ on määruses nr 715/2009, mida on muudetud otsusega 2010/685³⁰ ja milles sätestatakse maagaasiülekandevõrkudele juurdepääsu tingimused, ette nähtud, et väljavoolupunkte, millega üksik tööstustarbija on ühendatud, ei peeta asjakohasteks punktideks, mille puhul ülekandesüsteemi haldur peab järgima läbipaistvusnõudeid (viidatud määruse I lisa punkti 3.2 alapunkti 1 alapunkt a). Haldur peab aga avaldama teabe ülekandesüsteemiga ühendatud üksikute lõpptarbijate kohta (viidatud määruse I lisa punkti 3.2 alapunkt 2).

94. Need kohustused kinnitavad tõlgendust, mille kohaselt ei välista ülekande mõiste lõpptarbija ülekandevõrguga ühendamise võimalust.

95. Kõikidel eelnevatel põhjendustel tuleb eelotsusetaotluse esitanud kohtule vastata, et ei direktiivi 2009/73 artikli 2 punktiga 3 ega ka artikliga 23 ei ole vastuolus liikmesriigi õigusnorm, mille kohaselt hõlmab maagaasiülekanne maagaasi ülekandmist otse lõpptarbija maagaasitarnevõrku.

²⁸ Vt 17. oktoobri 2019. aasta kohtuotsus Elektrorazpredelenie Yug (C-31/18, EU:C:2019:868, punktid 48 ja 49): „Teiseks nähtub direktiivi 2009/72 artikli 2 punktides 3 ja 5 esitatud määratlustest, et mis puudutab direktiivi tähenduses põhivõrkude ja jaotusvõrkude eesmärki, siis on asjakohane eristuskriteerium – nagu märkis kohtujurist oma ettepaneku punktides 51 ja 53 – nende tarbijate liik, kellele toimetatav energia on mõeldud, kuivõrd põhivõrgu kaudu müüakse elektrit lõpptarbijatele või jaotajatele ning jaotusvõrgu kaudu müüakse elektrit hulgimüüjatele või lõpptarbijatele.

Järelikult tuleb võrke, mis täidavad ühelt poolt ülikõrgepinge ja kõrgepinge elektri edasitoimetamise funktsiooni elektri müügiks lõpptarbijatele või jaotajatele, ja teiselt poolt kõrgepinge-, keskpinge- ja madalpinge elektri edasitoimetamise funktsiooni elektri müügiks hulgimüüjatele või lõpptarbijatele pidada vastavalt direktiivi 2009/72 kohaldamisalasse kuuluvateks „põhivõrkudeks“ või „jaotusvõrkudeks“.

²⁹ Poola valitsuse kirjalikud seisukohad, punktid 52 ja 53.

³⁰ Määrus 2010/685/EL: komisjoni 10. novembri 2010. aasta otsus, millega muudetakse maagaasiedastusvõrkudele juurdepääsu tingimusi käsitleva Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EÜ) nr 715/2009 I lisa 3. peatükki (ELT 2010, L 293, lk 67).

IV. Ettepanek

96. Eelnevate kaalutluste põhjal teen Euroopa Kohtule ettepaneku vastata Satversmes tiesa (Läti Vabariigi konstitutsioonikohus) esitatud eelotsuse küsimustele järgmiselt:

1. Direktiiv 2009/73/EÜ määrab kindlaks liikmesriikide kohustused vaid seoses kolmandate isikute juurdepääsuga maagaasiülekandevõrkudele ja maagaasijaotusvõrkudele, mitte seoses nende isikute ühendamisega nendesse võrkudesse. Seega ei tule direktiivi 2009/73 artiklit 23 ja artikli 32 lõiget 1 tõlgendada nii, et liikmesriikidel on kohustus võtta vastu õigusnormid, mis võimaldavad lõpptarbijal oma äranägemisel valida, millisesse võrku end ühendada. Eelotsusetaotluse esitanud kohus peab hindama, kas kaalutlusruumi, mis liikmesriikidel on kasutajaid teatud liiki võrku (ülekande- või jaotusvõrk) valima suunamisel, teostatakse selliste riigisiseste õigusnormidega, mis ei riku mittediskrimineerimise põhimõtet ja arvestavad selliseid objektiivseid kaalutlusi nagu võrgu turvalisus ja tehnilised omadused. Liikmesriigi kohus peab samuti kontrollima, millist liiki eraldamise mudeli liikmesriik on valinud ja millised direktiivi sätted on selle mudeli suhtes kohaldatavad, arvestades, et direktiivi artikkel 23 on kohaldatav üksnes kolmandale eraldamise mudelile, st sõltumatule ülekandesüsteemile.
2. Direktiivi 2009/73 artikkel 23 ei kohusta liikmesriike vastu võtma õigusnorme, mille kohaselt võib ainult lõpptarbija – kelleks peetakse nii „ uut tööstustarbijat“ kui ka lihtsalt „tööstustarbijat“ – liituda maagaasiülekandevõrguga. Ühelt poolt ei kehtestata direktiivis 2009/73 kriteeriumeid „tööstustarbijate“ või „uute tööstustarbijate“ kategooria määramiseks ja teiselt poolt ei ole selle direktiiviga põhimõtteliselt ning teatavatel tingimustel vastuolus liikmesriigi õigusnormid, mille kohaselt maagaasi ülekanne hõlmab maagaasi ülekannet otse kõikide kategooriate lõpptarbijate maagaasitarnevõrku.
3. Direktiivi 2009/73 artikli 2 punktiga 3 ega artikliga 23 ei ole vastuolus liikmesriigi õigusnormid, mille kohaselt hõlmab maagaasiülekanne maagaasi ülekandmist otse lõpptarbija maagaasitarnevõrku. Neid õigusnorme peab iseloomustama mittediskrimineerimise üldpõhimõtte järgimine ja need peavad arvestama selliseid objektiivseid kaalutlusi nagu võrgu turvalisus ja tehnilised omadused. Riigisisene seadusandja ja reguleeriv asutus peavad – vastavalt seadusandluse väljatöötamise ja kohaldamise etappides – tagama, et need tingimused on täidetud.